

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՊԱՆԴԱՐԱՆԱԿԱՆ

Պարսկաստանի համար տարեշրջանը 5 ֆր. կամ 2 րբլ. ուս. Թղթդրմ.
Ներքին ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած չէ...

Ժ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 58

1895 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
1895 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8 (2. S.)
ՉՈՐԵՔԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՆԴԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ
մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները...

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la
Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՔԱՂԱՔԱՆԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Վարդանանց յիշատակին. — «Ման-
ջևարը կարտիսի» խմբագրականը Բոյ-
րքի տեղեկագրին առթով. — Տօրոք
Համիկ Պարթևի միջոցով մէջ. — «Նո-
վայի վրէմի» թերթաւորները...

ՎՈՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1444 տարին անցած են այն օ-
րէն ի վեր որ վարդանանց մեծ պատե-
րազմը կատարուեցաւ Աւարայրի դաշ-
տին վրայ և այդ երկար դարերի ըն-
թացքի մէջէն մինչև մեր օրեր հաս-

ի՞նչ բանի մէջ է ատոր ոգեւորու-
թեան ոյժը որ մինչև այժմ դեռ չէ
սպառած և կարող է ոգեւորել նոյն
խիղիւր և անսպառ զօրքերը...

ի՞նչ է պատճառը վարդանանց
մեր ազգային պատմութեան մէջ մի
ամենափառաւոր էջ և մեր սրտի մէջ

գաղափարի յաղթանակին համար
կռուէր։ Այդպիսի կռուի յիշատակը
կապրի այնչափ երկար դարեր որչափ
կապրի անով ոգեւորուած և կեանք

Նոր կամ նոր երեւցող մի գաղա-
փար որչափ ալ սուրբ և նուիրական
լինի, դիւրութեամբ չտարածուիր ժո-
ղովրդին մէջ, չառ շուտով արմատ
չընեն նախապաշարունակներն վանե-
լով բայց երբ ժողովուրդն այդ գա-
ղափարը ըմբռնած և անով ոգեւորուած

Այն ժողովուրդը որ իր մէջ տարա-
ծուած մի սուրբ գաղափարով ոգեւո-
րուած է այն աստիճան ինչպէս վար-
դանանք, չկրնար յաղթուիլ անոր

չուր որ ըսել է մեռնելով յաղթել իր
հակառակորդի կամքին։

Վարդանանց ոգեւորողը կրօնական
գաղափարն էր. և այն ժամանակ, ինչ-
պէս մինչև ցարդ Արեւելքի մէջ կրօ-
նը ազգութեան յատկանիշներէ մին
էր։ Մէկուկէս դար առաջ երբ Հայ
ժողովուրդը քրիստոնէութիւնն ըն-
դունած, բայց ինք դեռ այդ նոր դա-
ղափար հարկ եղածին չափ չէր ըմ-
բռնած, անով դեռ չէր կատարեալապէս

ծառնելը ուսած չլինէին, ի՞նչ կը
հասկնային իրենց յիշեցուցեցած այդ
պատմական անուններէ։

Գաղափարի այսպիսի մեծ ուժին
հաւատալով և պատմական փաստերով
ալ նոյնին համոզուած լինելով է որ
մենք միշտ կը կրկնենք թէ պէտք է
Հայաստանի ազատութեան յաջողու-

Կան մարդիկ որոնք կրնան թէ
գաղափարը մեր մէջ բաւական տա-
րածուած է ալ, հիմա դուրս պէտք է
նետնք այնչափ միամիտ են որ չեն գի-
տեր թէ ի՞նչ է իրենց ըսածը, ինչ հաս-
կնար թէ ի՞նչ է գաղափարի առաջ

Թէ Հայաստանի ազատութեան
գաղափարը դեռ շատ չի փոխ կերպով
ըմբռնուած է մեր ժողովրդի մէջ, ա-
տոր մէկ ապացոյցն ալ սա է թէ քա-
նի՜ք քանի՜ Հայեր ունինք այժմ որ կը
կարծեն իրենց հայ ազգի համար աշ-

լիք մեծագործութիւնները, ինչպէս
այդ եղաւ Վարդանանց օրով : Վաղը
վարդանանց հանգեաների մէջ գուցէ
«Հնչակ»ի հետեւողներ ալ կեննեն ճա-
ռեր կը խօսին և կը դատապարտեն,
կանխեն վստակը, չմտածելով որ ի-
րենք ալ այդ անէծքի կենթարկուին
քանի որ վստակ ալ կրօնական և ազ-
գային սկզբունքները նախապաշար-
քուններ համարելով, կը ջանար հա-
մուզել որ Հայեր Պարսիկներին հետ
միանալով խառնուին անոնց ու հան-
գիստ և խաղաղ ապրին : Միթէ ծի-
ծաղաշարժ հակառակութիւն չէ՞ գոյել
Ալմանիացի հրեայ Քարլ Մաքսը և
դատապարտել Հայազգի վստակ Սիւ-
նին, թէեւ երկուքն ալ միջազգայնու-
թեան գաղափարներին հերոսներ կը
նկարագրանան. գուցէ ատոնց աչքի առ-
ջեւ վստակին Հայ լինելն է որ անոր
արժանիք աւելի կատրուցունէ, թէեւ
վստակն ալ անուս և անհմուտ անձե-
րէ մին չէր, ինչպէս որ իր պատմու-
թեան մանրամաս ուսումնասիրութիւ-
նը ցոյց կուտայ : Ինչ որ մի կարգ
Մարկս խօսած է, այդ միշտ ընդունե-
լի կը լինի, նոյն իսկ անոնցմէ որոնք
դատապարտած են և կը դատապար-
տեն միեւնոյն բանը երբ մի կարապետ
Մարկոսեան խօսած լինի արդէն : Այդ-
ալ մի տեսակ օտարամտութիւն է որ
Հայերին մէջ ազգային գաղափարի
զարգացման նշաններէ մին չկրնար
համարուիլ և որ վարդանանց ժամա-
նակ մեր մէջ արեւոյ ազգային արժա-
նապատումը անհիմն ոգիին հակառակն
է :

Յիշելով հինգերորդ դարի Հայերը
և իրենց անկեալ ու նեղ վիճակի մէջ
կատարած մեծագործութիւնները,
յիշելով որ այդ ամենը իրենց հայ ազ-
գային և հայ եկեղեցական գաղափա-
րով անած ու ոգեւորուած լինելուն
արդիւնքն էր, մենք չենք գաղտնի
կրկնել թէ գաղափարի ոյժը մեծ ոյժ
է և թէ մի ժողովուրդ որ իր հայրեն-
նիքի աղատութեան գաղափարը ճշ-
գիւ ըմբռնած և անով ոգեւորուած է,
նա իր տկարութեան մէջ ալ կրնայ
զօրանալ և ամեն արգելքների յաղ-
թելով հասնիլ վերջապէս իր նպա-
տակի :

Մ. ֓.

«ՄԱՆՉԵՍԹԵՐ» ԳԱՐՏԻԱՆ»
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ
«ԲԵՕԹԸՐ»-Ի ՏԵՂԵԿԱԳԻՒՆ ԱՌԹՈՎ

Արմենիայի 56րդ թուին մէջ արտա-
տուած ենք արդէն Սասունի գործերին
նկատմամբ «Բեօթըր»-ի գործակալութեան
զրկած մէկ մասնաւոր թղթակցի նամակը
որ անգլիական բոլոր լրագրիները հրա-
տարակած էին : Այդ առթիւ իբրեւ
նմուշ դրած էինք նաեւ Հայերին համակիր
չեղող լրագրիներէ մէկին, «Տէյլի Թէյ-
կրաֆ»-ի արած գիտողութիւնները :

Այսօր ալ կը գնենք այստեղ Հայերին
համակիր լրագրիներէ մէկին, «Մանչես-
թըր կարտաք»-ի արած գիտողութիւն-
ները «Բեօթըր»-ի զրկած այդ մասնաւոր
թղթակցի տեղեկագրի մասին :

«Բեօթըր»-ի մասնաւոր թղթակ-
ցին թիֆլիզէն զրկած նամակը որ հրա-
տարակած ենք այսօր, շատ շփոթ դրու-

թիւն մ'է : Սկզբնաւորութեանը նա-
յեւթի կերեւել թէ այդ թղթակցի գեռ
Հայաստան հասած չէ : Նա կը գրէ.
«Իմ ճանապարհորդութիւնս մինչեւ
այստեղ (այսինքն թիֆլիս) դէպի Էր-
զրում երթալու համար (en route, for
Erzeroum), կատարուեցաւ Կ.պօլիս,
Սասուն, Կիրասոն, Տրապիզոն և Պիթ-
լիս հանդիպելով :» Բայց Պիթլիսը
չիտակ լինելու չէ. նա Հայաստանի
ծայրագոյն հարաւակողմը կը գտնուի
Տրապիզոնէն մինչեւ Պիթլիս (Բաղէշ)
ճանապարհորդութիւնը՝ տարիի այս
եղանակին մէջ, մի քանի շաբաթներ
կը տեւէ եթէ ոչ ամիսներ, մինչդեռ
թղթակցը որ թիֆլիզէն կը գրէ, կը
խօսի մի պատմութեան վրայ որ «Տրա-
պիզոնի մէջ լսեք է վերջին շաբթուն
մէջ» : Եւ ճանապարհորդը Տրապիզո-
նէն Պիթլիս երթալու համար անպատ-
ճառ պէտք է անցնի Էրզրումէն որ
իր ճանապարհի գլխաւոր կայարանն
է. հետեւապէս բոլորովին անհասկա-
նալի կը դառնայ իր գրած երբ կըսէ
թէ դէպի Էրզրում երթալու համար,
Տրապիզոնէն, Պիթլիսէն և թիֆլիզէն
անցած է : Գուցէ Պիթլիսը Քութա-
լիս պէտք է կարդալ : Ուստի սրչափ
որ մենք կրցանք ըմբռնել իր գրածէ,
այդ թղթակցի հանդիպել է Սեւ Ծո-
վի թրքական մի քանի նաւահան-
գիստներն որոնք թիֆլիզ երթալու
դէպի վրայ կը գտնուին և թիւրքերին
իրեն պատմածներն է որ գրեր է : Ե-
թէ մեր այս երթալու թիւն ուղիդ է,
այդ թղթակցութիւն շատ արժեքունեա-
նար : Թղթակցը կը հաստատէ Սա-
սունի կտորածի պատմութիւնը,
միայն թէ կըսէ որ առ նուազն 1000
Հայ ջարդուած են : Նոյնպէս կը հա-
տատէ թիւրքերին և քիւրտերին հայ
կիներ բռնաբարած լինելը և ատոնք
Հայաստանի մէջ սովորական դարձած
բաներ կը ներկայացունէ : Ատկէ գտ,
կը հաստատէ նաեւ թէ քրիստոնեային
վկայութիւնը չընդունուի թրքական
դատարաններին առջեւ : Այսու ամե-
նային, նա ալ կը կրկնէ թիւրքերի
պատմութիւնները թէ Հայեր բռնա-
բարեր են թիւրքերին և թրքուհի-
ներին և հաստատապէս կը յայտարա-
րէ թէ «Հայ դաւադիրներ» իրենց
ազգի ամենալու բարեկամներ եղող Ա-
մերիկացի երեք միսիոնարներ սպան-
նելու դաւադրութիւն կազմեր են
«որպէսզի այդ սպանութեան ոճիւրդ
թիւրքերին վրայ նետն» : Հետա-
քրքիր ենք իմանալ թէ ատոր համար
ի՞նչ ապացոյցներ ունի թղթակցը :
Անտարակոյս պէտք է լսել նաեւ թէ
իրենք Ամերիկացի միսիոնարներն
ի՞նչ կըսեն այդ մասին : Բայց կը
խոստովանինք որ այդ պատմութիւն
անհասկանալի կը թուի մեզ և մինչեւ
այժմ Հայերի և թիւրքերի յարաբե-
րութիւնները մասին ստոյգ կերպով
պատմածներին բնաւ չհամաձայնիր :
Եթէ չենք սխալիր, դառնուկին մեզա-
գործ գալլի օտարտի Հայերի կուգան
այդ գրուածի մէջէն :

ՏՈՒԹՈՐ ՀԱՄԼԻՆ ՊՕՍԹԸՆԻ ՄԻԹԻՆԿԻՆ ՄԷՋ

Տօքթոր Համլին, թիւրքիայի մա-
սին իր ունեցած հմտութեամբն ու
գործունէութեամբը անուանի ծերու-
նի Ամերիկացին որի Հնչակեանների
դէմ անցած տարի հրատարակած մէկ
յօդուածը օսմանեան դեպքանատունը
իբր փաստ ուղեց գործածել Սասունի
կտորածին համար բարձրացած բու-
ղոքներին դէմ և որ փութաց իսկոյն
հերքել թիւրք կառավարութեան իր
այն յօդուածի տուած սխալ նշանա-
կութիւնը, յայտարարելով թէ ինք
կը դատապարտէ Հնչակեանների վար-
դապետութիւններն ու անոնց գոր-
ծունէութեան ընթացքը բայց չար-
դարացունք երբէք թիւրք կառա-
վարութեան Հայերին տուած նեղու-
թիւնները և Սասունի կտորածին
նման բարբարոսութիւնները, այդ անձ
Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների
Պոսթըն քաղաքին մէջ մի մեծ մի-
թինկ կազմուելուն ախկցած է, հա-
րստահարուած Հայերի արդարացի
բողոքներին ոյժ տալու համար :

Այդ առթիւ հետեւեալ թղթակ-
ցութիւնը հրատարակուած կը տես-
նենք Լոնտոնի «Տէյլի Նիւզ»-ի փե-
րուար 8ի թուին մէջ :

Պոսթըն, 28 յունուար 1895

Անցած երկուշաբթի օր, քաղա-
քիս Bromfield փողոցի եկեղեցին մէջ
գումարուած մեծախումբ և եռանդա-
լից միթինկին մէջ Հայկական խնդիրը
խորհրդակցութեան առնուեցաւ Հե-
տեւեալ որոշումը, զոր ներկայացուց
Տօքթ. Համլին (Dr Cyrus Hamlin),
Բոսթընի Գոլէմի հիմնադիրը և առա-
ջին վերատեսուչը, միաձայնութեամբ
ընդունուեցաւ :

Նկատելով որ Ամերիկեան քաղա-
քացիները դաշնագիրներով հաստա-
տուած իրաւունքներն ու առանձնա-
շնորհումները օսմ. կառավարութեան
պաշտօնեաների կողմէն քանի քանի ան-
գամ արհամարհուած և ոտնակոխ եղած
և շատ անգամ առանց գոհացումի և
փոխարինութեան մնացած են.

Նկատելով որ Ամերիկացիների
ստացումները քանի քանի անգամ
զրաւուած և փճացուած են մինչդեռ
մէկ եւրոպական ազգ այսպիսի
միաս և նախատինք կրած չունի.

Եւ նկատելով որ Սուլթանին հալա-
տակ գանուող մեր անդէն և անմեղ
Հայ քրիստոնեայ հաւատակիցների
վրայ ամենապարզ և արեւնահեղ
անգթութիւններ, կտորածներ գոր-
ծուած են.

Կորոշենք, նախ խնդրել մեր
Ուղիներէն կառավարութեանն որ
իր թիւրքաբարեկամ քաղաքացիներ
իրաւունքն ու պատիւը աւելի զօրեղ
կերպով պաշտպանէ :

Երկրորդ խնդրել մեր Ուղիներ-
էն կառավարութեանն որ մարդկու-
թեան անուամբ, անիրաւեալ և նախա-
տեալ Քրիստոնէութեան անունով, Եւ-
րոպայի Քրիստոնեայ կառավարու-
թիւններին հետ միասին իր ազդեցու-
թիւն գործածէ թիւրքերի մէջ կոտո-
րուած մեր քրիստոնեայ եղբայրների

արեան վրէժը մի կերպով լուծելու և
Դրան քրիստոնեայ հպատակներին ա-
պաղայ պաշտպանութիւնը ապահովե-
լու համար :

Երրորդ՝ թէ այս նպատակների
համար մեր կառավարութեան ձեռք
առնելիք ամենազօրեղ միջոցները
Մօնրօյական վարդապետութեան (1)
դէմ չեն որ ամենեւին չը նշանակել
թէ օտար երկրի մէջ ապահովութեան
և արժանապատումութեան գուրկ թո-
ղուինք :

Չորրորդ՝ թէ այս որոշումների
մէկ մէկ պատճէնը, նախագահին և
քաղաքապետին ստորագրութեամբ խոր-
կուին մեր Արտաքին գործերի նախա-
րարին և Լոնտոնի Արտաքին գործերի
պաշտօնաւարներ :

Ամեն յարանաւանութիւնների և
կեղեցիների մէջ միշտ միթինկներ
կազմակերպուելու վրայ են, վերջին
խժդժութիւններին դէմ՝ բողոքելու և
Ուղիներէն կառավարութեանն որո-
շումներ ուղղելու նպատակով :

(Ստորագրութիւնք)

Wm. Lloyd Garrison.

Samuel J. Barrows.

Վերջինեալ նամակին առթիւ Տէյ-
լի Նիւզ համառօտ բայց կորովալիզու-
մի խմբագրական դրած է որի մէջ մեծ
գոհունակութիւն կը յայտնէ Ամերի-
կայի կողմէն հայկական խնդրի տըր-
ուած ուժին և աջակցութեան համար :

«ՆՈՎՈՅԷ ՎՐԷՄԻԱ» ԼՐԱԳՐԻ ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պետերբուրգի «Նովոյէ Վրէմիա»
լրագիրը Լոնտոնի իր թղթակցէ մի
հետաքիր ստացած է թէ Անգլիայի և
թիւրքիայի միջեւ յարաբերութիւննե-
րը ցրտացած լինելով, Սուլթանը
մտադիր է Լոնտոնի իր այժմեան դես-
պանը պաշտօնանկ անել և անոր տեղ
մի ուրիշը զրկել որ կարողանայ հայ-
կական խնդրին առթիւ յուշումը դա-
դրեցունել Անգլիայի մէջ : Միեւնոյն
հետադիրը կըսէ թէ գիւտնապիտա-
կան շրջաններին մէջ լուր կը պտըտի
որ թիւրքիա Ռուսիային դիմումներ
արած է հայկական խնդրի մասին ա-
ռաջարկութիւններ անելով որոնք
գաղտնի կը պահուին և որոնք սակայն
չեն խանդարել Անգլիայի և Ռուսիայի
բարի դրացիական խաղաղ յարաբե-
րութիւնները Ասիայի մէջ :

«Նովոյէ Վրէմիա» լրագիրը իր
ստացած այս հետադրի առթիւ մի
խմբագրական յօդուած գրած է որի
մէջ կըսէ թէ հայասէր Անգլիացիների
ծրագիրը որ կուգեն փաթ թել Բ.Դրան
վիզը Համապատասխանութեան իտիշա-
հերին Ռուսիային լեւա-հաճելի չէ որ Հա-
յերն ինքնավարութիւն ունենան և թէ
Ռուսիա այսուհետեւ պիտի աշխատի
ինքրինք հետու պահել Սուլթանի հայ

(1) Մօնրօյական վարդապետութիւնն
(Monroe doctrine) այն է որ եւրոպա-
կան պետութիւնները ձեռնամուխ չպիտի
լինին Հիւս. և Հար. Ամերիկայի անկախ
կառավարութիւնների գործերին և ա-
տոնք ալ չպիտի խառնուին Եւրոպայի գոր-
ծերին :

ծելու և
բերն ա-
նահովե-
ակներն
ն ձեռք
ոցները
նան (1)
անակեր
ութենէ
րկ թո-
մաների
սհին և
մալիւր
նախա-
ործերի

երի և
ինկներ
վերջին
քելու և
ան որո-
ք)
rison.
tows.
իւ Տէյ-
վայիզու
մէջ մեծ
Ամերի-
ն տըր-
համար:

ՐԱԳՐԻ
ՐԸ
մէմա)
ակցէ մի
լիտի և
թիւննե-
լթանը
ան դեռ-
նոր տեղ
այ հայ-
մը դա-
րինեղն
ագիտա-
պարտի
մուններ
նախն ա-
որոնք
սակայն
Դուխի
արաբե-

րը իր
թով մի
ծէ և օրի
ոցներն
Բ.Դրան
իտիշա-
նէն որ հա-
նան թէ
աշխատի
անի հայ
ութիւնն
և արաբ-
ա չորտի
անկախ
ն և ա-
պի գոր-

հայտաւաններն ինդիւսերին միջամտե-
լէ, պահպանելով նաեւ Անգլիայի հետ
իր բարեկամական յարաբերութիւն-
ներն Ասիայի մէջ: Պէտք է բնաւ որ
Ռուսիա Բ. Դրան հետ ունեցած բա-
րեկամական յարաբերութիւնները
գեշտունէ Հայերի ինդիւսերն պատճա-
ռով որ իր շահերի հակառակ է:
«Նովոյէ Վրէմիա»ի այդ թեւադ-
րութիւններն մինչեւ ո՞ր աստիճան կը
համապատասխանեն ռուս կառավա-
րութեան այժմեան ընթացքին, այդ
ցոյց պիտի տան հետզհետէ դէպքերն
ու հանգամանքները:

ՔՆՆԻՉ ԾԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

Եւրոպական լրագիրներին անցած
շաբթու վերջ եկած հեռագիրները
կիմացունեն որ Սասունի կոտորածնե-
րի քննիչ յանձնաժողովը 12 անգամ
նիստ ունեցեր է արգէն Մուշի մէջ և
որոշեր է որ վկայութեան կոչուած
բազմաթիւ անձերի հարցաքննու-
թիւնները վերջանալէն յետոյ, Սա-
սուն գաւառի գլխաւոր գիւղերն ալ
երթայ: Յանձնաժողովի աշխատու-
թիւնները դեռ մի քանի ամիս կը տևեն:

ԲԱՐԵՆՈՐԴՈՒՄՆԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Կ.պօլսէն կը գեղադրեն անգլիական
լրագիրներին:

Անգլ. խորհրդարանի բացման
առթիւ կարգացուած թագուհիի ճա-
ռը, ինչպէս և Լորտ Բոգլայի ճառին
բարենորոգումներն ստիպողականու-
թեան վերաբերեալ մասը՝ խոր տպա-
ւորութիւն ըրած է պալատին մէջ:

Այս տեղի գիւտնագիտական շըր-
ջանակներին մէջ կը կարծուի թէ
Պէրլինի դաշնադիրը ստորագրող պե-
տութիւններէն կազմուած մի մաս
նաւոր ժողով անհրաժեշտ պիտի լինի
վերջապէս Հայաստանի բարենորո-
գումների մասին խորհրդակցելու հա-
մար:

ԹԻՒՐԲ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՋՈՒՄԸ

Կ.պօլսէն գեղադրած են եւրոպական
լրագիրներին:

Հրաման ելաւ որ պահեստի զօր-
քերէն մեծ մաս մը ծառայութեան
կոչուի: Դժուար է ասոր պատճառն
իմանալ, բայց այլ և այլ զրոյցներ կը
շրջին: Ոմանք կըսեն թէ Ռուսիա
զօրք համախմբած է սահմանադիրին
վրայ. ոմանք ալ թէ խռովութիւններ
ծագած են Մանասթըրի կողմը և հա-
ւանօրէն պիտի ծագին Մակեդոնիայի
մէջ: Նոյն իսկ աղգեցիկ թիւրքերի
մէջ մտաւանդութիւն կը տիրէ այս
մասնական պատրաստութեան համար,
փոքր Ասիայի ներկայ վիճակին մէջ:
Ասկէ զատ ժողովրդին ներկայ չքաւոր
կացութեան միջոցին, որի մէկ պատ-
ճառն ալ հունձքերի նուազութիւնն է,
բազմաթիւ մշակները դաշտէն հեռա-
նալը ապետալի պիտի լինի:

Երկրին ամեն կողմը հրաման
խրկուած է որ ո՛չ օտարներ և ո՛չ
բնիկներ չկարենան իրենց քաղաքէն
մեկնիլ առանց Պոլսէն յատուկ ար-
տօնութիւն ստանալու և խիստ միջոց-
ներ ձեռք պիտի աւնուին ասոր դէմ
ոեւէ փորձ արդիւիւր:

ԱՆԳԼՈ-ԹՐԲԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոնի մէջ Senor Ximenezի և
Sir E. Ashmead-Bartlettի գործակ-
ցութեամբ մի Անգլո-թրքական ըն-
կերութիւն կազմելու ծրագիրը Եւր-
ոպայի մէջ նպատաւոր ընդունելու
թիւն գտած է: Woods բաշան կը յի-
շուի իբրեւ առաջին ֆարտուղար մը
տադրելու ընկերութեան: Դրամական
օգնութիւնը պիտի տրուի օսմ. գանձէն:

ՆՈՒԻՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ «ԱՐՄԵՆԻԱ»ԻՆ

Շնորհակալութեամբ կը հրատա-
րակենք Արմենիայի հրատարակմանը
նպատակու համար մեզ հասած հետե-
ւեալ նուիրատուութիւնները.

Նիւ Եորքի մ. վարդապէս 50
ֆրանկ: Ուրմիսէն Տեառք Աբգար
Տ. Եսայեանց 7 ֆր. 05 անթմ., Զ.
Շահգալտեանց 2 ֆր. 50 անթմ., Ս.
Մուշեղեանց 2 ֆր. 50 անթմ., Գ. Մ.
Մանասէրեանց 2 ֆր. 50 անթմ., Զ.
Մ. Գիւլոյեանց 2 ֆր. 50 անթմ., Կա-
րապետ Մ. Սարգսիւսեանց 2 ֆր. 50
Մ. Բաբախանեանց 2 ֆր. 50 և Կ.
Մելիք-Յակովբեանց 2 ֆր. և 50,
անթմ.: Թիւրքիայի Կ. քաղաքէն Վ.
Խումբը 20 ֆր., Զ. քաղաքէն Ջում.
չուտ 10 ֆր.: Պոլսկազէն (Պուլկա-
րիա) Մովկայ Արծիւ 5 ֆր.:

Ն Ա Մ Ա Կ

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՄԻՋՅԵԱԼ ՆԱԶԱՆԳՆԵՐԷՆ

Երոզիտէն, 14 յունուար 1895
«Մշակ»ի 128րդ համարին մէջ Ռե-
դքէն գրուած Ա. Տ. ստորագրութեամբ
մի նամակ կարդացինք, որով Պ. նամա-
կագիրն համարձակած էր կարգ մը ստու-
թեամբ արտատուելու ուղեւ Ամերիկայի
նախկին Հոգեւոր Հովիւ Արթ. Հայր Սա-
րաճեանի խաղաղութ. Այդ նամակագիր
անշուշտ այն խմբակի կը վերաբերի որ
արգէն միշտ իրեն համար նպատակ ընտ-
րած է նախատել Հայ Եկեղեցին և նորա
պաշտօնեայներ, փոյթ չէ, եթէ այդ պաշ-
տօնեայք յանցանք ալ չ'ունենան, բաւա-
կան է որ Եկեղեցւոյ պաշտօնեայ են,
այդ միայն մի ամենամեծ յանցանք է
այդ խմբակի աչքին. մանաւանդ որ սուտ
խօսելն ալ իրենց համար սովորական բան
մ'է: Ինչ որ է, միայն սա ստոյգ է որ ճշ-
մարտութեան դէմ արձակուած թուրք
իւր բոլոր քանակութեամբ կը վերադառ-
նայ արձակուող երեսին. ես կողմաւ այս-
տեղ երեւան հանել ինչ որ ճշմարտու-
թիւնն է:

Այդ նամակագրի ստույթեանց հինգ
կետերէն առաջինը՝ Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ
Հոգաբարձութեան ըրած մի տնօրինու-
թիւնն է, որոյ մէջ Հայր Սարաճեան եր-
բէք մասնակցութիւն չ'ունի, զի նա Հո-
գեւոր Հովիւ լինելով, Հայ ժողովրդեան
հոգեւոր պէտքերը լինելու փայն պաշ-
տօն ունէր, և Հոգաբարձութիւնն ալ
որ այնպիսի տնօրինութիւն լինելու իրա-
ւունք ունէր, քանզի Եկեղեցւոյ շինու-

թեան ծախուց պարտքն՝ 4000 տուար
տակոսով կը մնար:

Գալով երկրորդ և երրորդ կետերուն՝
որոցմով Պ. նամակագիրը կըսէր Հայր Սա-
րաճեանի մասին թէ «լուսաւորչական և
բողոքական խնդիր յարուցանելով Եկե-
ղեցւոյ ժողովարարէն դուրս արտաքսել
տուաւ բողոքականներն», մի այդպիսի
արտաքսում երբեք տեղի չէ ունեցած,
այլ ընդհակառակն այդ սրահի դուռ
Ազգ. Ընդհ. ժողովներու ժամանակ միշտ
բաց եղած է ամեն տեսակ Հայի առջեւ,
ինչպէս է այժմ: Եթէ երբեք տեղի ու-
նեցած է մի այդպիսի արտաքսում, ոչ
Ազգ. ժողովներու ժամանակ, այլ յա-
նուն Եկեղեցւոյ եղած ընդհանուր ժո-
ղովներու, որոյ մէջ ինչ իրաւունք կու-
նենային բողոքականներ ներկայ գտնուե-
լու երբ իրենք բաժնուած և հեռացած
են արգէն նորա գրկէն. երբ իրենք այդ
տան չ'են վերաբերիր, ինչ իրաւունք
կունենան անոր ներքին գործերուն մաս-
նակցելու. երբեք տեսնուած է որ բողո-
քականը թողուն որ իրենց ժողովարանի
մասին եղած խորհուրդներուն մասնակցի
Հայ Եկեղեցւոյ գաւառի մը. և է՞ր
սա յանցանք կրնայ համարուիլ Հայր
Սարաճեանի, երբ ինքն այդ Եկեղեցւոյ
պաշտօնեայ լինելով պարտականութիւն
ունի հսկելու նորա վերայ և զայն ան-
ձեռնմխելի պահելու օտար դաւանութեան
պատկանողներէն:

Չորրորդ կէտն չ'գիտեմ ի՞նչ տեսակ
սուտ անուանեմ. եթէ պոլով անուա-
նեմ, արգէն առաջիններն էին այնպէս,
սա երկայն պոչ ունենալէ յետոյ, երկայն
եղջիւրներն ալ ունէր, այնքան երկայն որ
քիչ կը մնայ պ. նամակագրի աչքերը
մտնեն բանալու համար զայն որ կարող
լինի ճշմարտութիւնը տեսնելու. «Պատը-
նի մէջ՝ որպէս թէ ժողով մը տեղի ունե-
ցած է և Սարաճեան ալ ներկայ գտնուե-
լով մասնակցած է այդ ժողովի որոշ-
մանց»: Պ. նամակագիրը երբ այդքան
սուր յիշողութիւն ունի, է՞ր կը մոռնայ
յիշելու որ Հայր Սարաճեան այդ ժողո-
վէն գրէթէ մէկ ամիս առաջ մեկնած էր
արգէն Ամերիկայէ:

Հինգերորդ կէտին գալով, եթէ եր-
բէք Հայր Սարաճեան մի այդպիսի ըն-
թացք ունեցած լինէր, այդ ընթացքով
ի՞նչպէս կրցաւ շահիլ այստեղ այն մեծ
ժողովրդականութիւնը. Հայ գաղթական-
ութեան ամենէն բազմահայ քաղաքներն
որ Աստուր, Նիւ Եորք և Փրովանսն են,
իրենց բոլոր զօրութեամբն աշխատեցան
որ համոզեն զՀայր Սարաճեան հոս մնա-
լու. բայց չ'իրջին. և Հայր Սարաճեան
ժողովրդեան այդ անկեղծ բազմաքին
չանստով մեկնեցաւ Ամերիկայէ և ահա
իր այդ հեռանալն է միայն որ տխրութիւն
և դժգոհութիւն պատճառած է շատե-
րուն:

Չեմ կարող չ'յիշել աստ սրտիս այն
յոյզն՝ որ ունեցայ Հայր Սարաճեանի Փո-
վիտէնոյ մեկնած պահուն, մանաւանդ
իւր վերջին հրաժեշտի ողջոյնը տալու
ժամանակ, ուր ներկայ էին երեք հարիւ-
րէ աւելի Հայեր, որոնք եկած էին մի
անգամ եւս լսելու զայն և վայելելու նո-
րա վերջին օրհնութիւններն. տեսարանը
կարի տխուր էր զի Հայեր որպէս մա-
նուկ կուլայի իրենց Հօր այս բաժանման
վրայ: Հետեւեալ երկուշիկն որ պիտի
մեկնէր աստի Նիւ Եորք, մեկման ժամա-
նակէն շատ կանուխ վերստին նոյնքան
Հայեր խռնուած երկաթուղւոյ կայարա-
նին մէջ, չ'գիտեմ թէ ո՞րպիսի յար-
գանքներ տային իրենց Հօր, սկսան կար-
գաւ աջն համարել որ տեսնց կէս ժամ.
հոս նոյնպէս բացողներ պակաս չ'եղան.
տեղացիներէն շատեր կեցած կը գիտէին
տուն տխուր տեսարան: Ժողովուրդը նո-
րա ճանապարհածախուցն համար պատ-
րաստած էր գումար մը տալ, բայց իս-
մեթեց ըսելով թէ «Ար որ երթամ, Չեզ

նման սիրելի հայ ժողովուրդ կան և ո-
րոնք արգէն կը հոգան իմ այդ ծախս,
ինչ որ մինչ ցարդ տուիք, դա Ձեզ հա-
մար բաւական է». որը՝ յետոյ սուրհան-
դակաւ զրկուեցաւ իրեն ի Նիւ Եորք:
Հայր Սարաճեանի բաժանման պահուն
ինչ որ հոս եղաւ, նոյնն եղած էր նաեւ
յԱստուր և ի Նիւ Եորք, որով կրնայ ան-
շուշտ ապացուցուիլ թէ Ամերիկայի Հայ
գաղթականութիւնն ըստ ամենայնի գոհ
էր իւր Հոգեւոր Հովիւ Հայր Սարա-
ճեանէն:

Ա. Յ. Տ ՌՅՆՅ

ՏԵՂԱԿԱՆ

Վաղը, հինգշաբթի, վարդանանց
տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի
մատուցուի առաւօտ Հայոց մատուռին
մէջ և երեկոյն ալ ժամ 9 1/2ին հառ-
դէս պիտի կատարուի սովորականիւ
համեմատ:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐՆԵՐ

Ռուսիայի արտախարդ դեպանու-
թիւնը որ Նիկոլա Բ. Չարի գահակա-
լութիւնը Պարսկաստանի Շահին ծա-
նուցանելու պաշտօնով զրկուած էր,
փետր. 1/13ին հասեր է թէհրան և
հետեւեալ օր հանդիսաւոր կերպով
ներկայացեր է Նասրէտօլին Շահին:
Այնուհետեւ մի այցելութիւն տուեր է
նաեւ Մեծ Եպարքոսին որ իրեն պա-
տուելու համար մի ճաշկերոյթ տուեր
է:

— Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ
Խըրիւլը այս շաբթու պիտի ամուս-
նանայ:

— Կը կարծուի որ Սերպիաի Ա.
Լեքսանդը թագաւորը մինչեւ մարտ
ամսի սկիզբը Պիարից կը մնայ իր
ժօր Նաթալի թագուհին մօտ: Տ.
Խրիսթիչի նախարարութիւնը պատ-
րաստութիւններ կը տեսնէ երեսփո-
խանականոր ընտրութիւններին հա-
մար, աշխատելով որ թագաւորական
ցեղին կուսակից երեսփոխաններ ընտ-
րուին:

— Ռուսիան հաղորդուած մաս-
նաւոր տեղեկութիւններ կիմացունեն
թէ Ռուսիայի և Ռումանիայի միջեւ
մաքսային դժուարութիւններ ծագած
են որովհետեւ Ռումանիա մէկ քանի
վաճառքների մաքսատուրքը աւել-
ցուցեր է: Ռուսիայի արտաքին գոր-
ծերի նախարարութիւնը իմացուցեր է
Ռումանիային որ հետեւապէս ինք ալ
Ռումանիան եկած զլիւսւոր վա-
ճառքների մաքսատուրքերը պիտի
բարձրացունէ:

— Իտալիայի նախկին նախարարա-
պետ Տ. Ճիօլիթի զատարանի կող-
մէն հրաւիրուած է դատի ներկայացա-
նալու, իր պաշտօնավարութեան միջո-
ցին իտալական պանքաների խնդրին
մէջ կեղծ գրութիւններ գործածած և
յանիւրախ ուրիշ անձեր մեղադրած
լինելու ամբաստանութեամբ: Որով-
հետեւ Տ. Ճիօլիթի Պէրլին կը զըտ-
նուի այժմ, դատարանին կոչնագիրը
իր տունէն հեռագրով հաղորդեր են
իրեն Պէրլին:

— Մանթէնէկոսի (Գարատաղ) իշ-

խանին մայրը վենետիկի մէջ մեռած լինելով, փառուար 15ին Չէթինիէի մէջ կատարուեալ է յուղարկաւորուած թան հանգէսը շքեղ կերպով, Բոլոր զեւսականատենների անդամներ և բազմաթիւ պատուիրակութիւններ ներկայ գտնուեալ են :

— Լոնտոնի մէջ ուրիշ տարիներ նմանը չտեսնուած սաստիկ ցուրտ կանէ : Անցած շաբթու կատարուած քննութենէն հասկցուած է որ մեռնողների 100ին 80ը ցրտէն կամ անոր անուղղակի հետեւանքներէն (թշուառութիւն, անթուլթիւն, տկարութիւն և այլն) մեռած են :

ՄԱՍԻԻ ԳԻՐՔՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը կարելի է բաւականապէս Արմենիայի խմբագրատունէն իրենց անշուշտ նշանակուած գիներով արձնել մէջ հաշուած է և զրկելու փոխարէն ծախքը :

Երկրորդ խմբագրութեան շինարարական շինութիւն

Խօսք վասն Հայրենասիրոյն և Բողոքականութեան 60 սանթիմ.

Նոր ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԳ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐ (ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՅԱՐԱՆԱՅԻՆ ԲԱՐԳԱՆՆԵՐ

ՄԻՋՆԵՐ ԳՐԱԳՐԱՆԻՊԱԼԵԱՆ

1894

Պուլկարի անկախութեան հետեւեալ գիրքը, զաւարտաբան Սթոյա. նովի, որ իր ընդունակութեան և հայրենասիրական ոգեւորութեան շնորհով յայտնեցաւ մի լեռնաբնակ գիւղացի հովիտի պարզ վիճակէն հետզհետէ արհեստագործ, վարժապետ, յետագային զօրոյց, խմբագրապետ և վերջապէս ազատ Պուլկարի Ազգային ժողովին նախագահ դառնալ, իր անհատական արժանիքներով և ուր ուղղութեան արժանիքներով իրենց կան նաեւ Պուլկարի անկախութեան ազատութեան աշխատող պուլկար հայրենասէր յեղափոխականների գործունէութեանը մասին Սթոյա զրուած է նաեւ հեղինակին, Բրոքինտօր Լուի Լըժէի, և թարգմանչին միջեւ եղած թղթակցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգմանութեան առթով :

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջանների վերջ թէ «Զարմանք պիտի պատճառէ ինձ նիւթ ընթերցողների հետաքրքրութիւնը զարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացու այս վաւերական պատմութեան վրայ :

Գրին է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 ֆրանկ և 40 սանթիմ :

Տարածելու համար մեծ քանակու.

թեմաւ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի :

(Պարսկաստանի Հայերէն համար 1 ֆրանկ է)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐԻԻՐԱՄԵՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻԻՐԱՄԵՆՈՒԹԵԱՆ (1794-1894) ՅՈՒՆԻԿԻՆԻ ՊԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Այս պատկեր որ «Հանդէս Ամսօրեայ» խմբագրութիւնը հրատարակած է ներկայ 1894 թուականի Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան զարադարձը լինելուն առթով, մեծ միաձայն գիրքով է լուսատիպ (phototypique), որի մեծութիւնն է 50 × 35 սանտիմետր, տպուած 70 × 45 սանտիմետր քարտին (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով : Մէջ տեղը գրուած է հայ լրագրութեան հիմնադրին՝ Տ. Յարութիւն Բէնի. Շմաւոնեանի պատկերը, և բոլորովին 1894ին հայերէն լեզուով հրատարակուող բոլոր լրագրները իրենց իրմբագրապետներու պատկերներով :

Գրին է 1 րբ. 50 կպկ. կամ 4 ֆրանկ, ճանապարհածախսով միասին : Պարսկաստանի համար 1 րբ. 25 կպկ. կամ 2 ֆր. և 50 սանթիմ :

Սոյն առթիւ կը յայտնենք որ լոյս տեսած է նաեւ

Գալիւքստիւն Զ. Գ., Պատմութիւն հայ լրագրութեան ի սկզբանէ մինչև մեր ժամանակը : Հար. Ա. 1794-1860. մէկ լուսատիպ պատկերով : Վիեննա Միլիթարեան տպարան 1893 : Գրին՝ ճանապարհածախսով՝ րբ. 1 կամ 2 ֆր. և 50 սանթիմ :

Վերոգրեալ պատկերն ու գիրքը ստանալու համար, գրիմը վիեննա Միլիթարեան Պատուարժան Միաբանութեան որ հրատարակած է զանոնք :

Կարելի է նաեւ ստանալ զանոնք, գրիմը Արմենիայի խմբագրութեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՋՆԵՐ

Ա. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարժապետութեան մէջ համառօտ կերպով բացատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ ինչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ինչ պարտքեր ունի կատարելու :

Կրթնորութեան հայրենասէր Հայրենիք իրենց շնորհի մէջ տարածել այս տետրակ : Մէկ սանթիմէն 50 օրինակ ծախու առնողին կը զրկուի 5 ֆրանկով Հատին գրին է 15 սանթիմ (Պարսկաստանի Հայերէն համար 10 սանթիմ) :

Ինչպէս ամեն լրագրներ, Արմենիան ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարակելու համար : անոնք որ պէտք կունենան Արմենիայի միջոցով մէկի գրիմում առնել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ ենք ընդունել իրենց ծանուցումները, լրագրական սովորութեան : Ծանուցումները գրելու շնանակուած են Արմենիայի ծախսով, տաւրին վրայ հաշուելով. 1 երկաթագրի (գլխագիր) համար 2 սանթիմ և 1 րոլը գրի համար 1 սանթիմ : 3 անգամ զրուելիք ծանուցումի գրին վրայ %ին 10 զեղչ կը լինի. 10 և աւելի անգամներ զրուելիք ծանուցումի գրին վրայ 0/0ի 30 զեղչ : Սակարկութիւն չընդունուիր :

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԱՋԱՆԻ ՊԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տաճկական բռնութեան նահատակ եղող խորէն Նարայէ-Լուսինեան Սըրբազանի պատկերը ընտիր թղթի վրայ տպուած կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը : Գրին է 65 սանթիմ, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերէն համար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներով :

Ա. ՀԱՅ ԳԻՐԵԱՋՆՈՒՆԻ ՄԸ (Սպառած) :

Բ. ՀԱՅ ԳԻՐԵԱՋՆԻ

Գ. ՄԱՂՄԱՍ ԻՐԱՅԵԼԻ

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՆՈՅ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՅՍԱՄԱԳԱՅՈՅՆ (Սպառած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՂԱՆԵՐԸ.— (Հայաստանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով) :

Գրին (90 սանթիմ) 1 ֆրանկ 20 սանթիմ :

Զ. ԳԱՄԱՆ ԳԱՐԻՊԱՆ — ԺՈՂՈՎԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՍՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ՍՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ՍՈՒՆԱԿԱՆ (Մեծանուն հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ուսանողներէն 3րդ առանձին տետրակով հրատարակուած են) : 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սանթիմ) 10 սանթիմ :

Է. ԻՆԵՑԻ ՕՐԵՆԲԵՐ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառած)

Ը. ԹԻՐԵՔԻԱՆԻ ՀԱՅԵՐԵՆ ԵՒ ԻՐԵՆԵ ԴԱՅԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերէն և իրենց գրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պատկերեն) : Թիւրքահայաստանի մէջ բոլոր նախող այլ և այլ ազգերէ բնակչութիւն թուին բացատրական մէկ ցուցակի ալ կցուած է տեղաբնակի վերջը : Գրին 50 սանթիմ (35 սանթիմ) :

Թ. ՎԱՐՄԵՆԻԱՆԻ ՅՈՒՆԻԿԻՆ (Արմենիայի տարբերակի թիւերը այժմ բոլորովին սպառած և միւլտիպլիկացիան շատերի հետաքրքրութեան առարկայ

դարձած լինելով, այդ շնորհիւ էջ Թ. Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի Հայ պանդխտութեան Եւրոպայի մէջ որ ութամիջակ գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ) : (1 ֆրանկ) : 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎԼԵԺ (Պուլկարի մէջ թիւերը արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի միջոցներէ գիտած են իրենց վրէժ լուծելու համար) : (15 սանթիմ) 20 սանթիմ

ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՅՈՒՆ (Յուստատանի մէջ թիւերը արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ինչպիսի միջոցներէ գիտած են իրենց վրէժ լուծելու համար) : (0,15 սանթիմ) 20 սանթիմ

ԺԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՆԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԳՐԱԾ ՈՏԱՆԱԻՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրենասիրական ոտանաւորներէ մի քանին ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իբրեւ նմոյշներ զանազան քաղաքների մէջ և զանազան տպաւորութիւնները տակ իւր երբեմն գրած ոտանաւորներին որոնք ժամանակին հրատարակուած չի լինելով կորսուած են այժմ : Այն մի քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցրեւ ցրեւ կը գտնուին Կ. Պոլիս տեղապարտուած ազգային երգ սրահներին մէջ՝ որոց վերաբերող տպագրութիւններ վաղուց արդէն արգելուած է, և Ասիոյ և Արմենիայ լրագրներին մէջ : Նմոյշներէ մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըրուած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ ինչ տպաւորութիւնների տակ ներշնչուելով գրուած են : Գրին (10 սանթիմ) 15 սանթիմ :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՈՆՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՆՆՈՒՄ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապականների պատճառ դարձած է և վերջի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է այլ խորհէ : Գրին 1 ֆրանկ, (75 սանթիմ) :

ՅՆՕՐԷՆ—ԵՐԱԿԻՐ

Մ. ՓՈՐՔՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant : François CARRIÈRE
ՄԱՐՍԷՅԻ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi,
Allées de Meilhan, 44.